

УДК 330.3:338.1

*В. Є. Сафонова,
д. е. н., професор, завідувач кафедри підприємництва, торгівлі та біржової діяльності,
Київський кооперативний інститут бізнесу і права, м. Київ, Україна*

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4631-2408>

*С. В. Михайлов,
к. т. н., доцент кафедри підприємництва, торгівлі та біржової діяльності,
Київський кооперативний інститут бізнесу і права, м. Київ, Україна*

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-5858-4668>

*Є. В. Дергачов,
к. філос. н., старший викладач кафедри теорії та практики управління,
Національний технічний університет України*

"Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського", Київ, Україна

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-7238-2595>

*А. В. Ткаченко,
аспірант кафедри маркетингу та логістики,
Сумський національний аграрний університет, м. Суми, Україна*

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0006-6741-4656>

DOI: 10.32702/2306-6814.2023.8.43

АДАПТИВНЕ БЕЗПЕКОВЕ УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНО ОРІЄНТОВАНИМ ПІДПРИЄМСТВОМ МАЛОГО БІЗНЕСУ В КОНТЕКСТІ СТРАТЕГІЧНОГО РОЗВИТКУ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

*V. Safonova,
Doctor of Economic Sciences, Professor, Head of the Department of Enterprise, Trade
and Stock Exchange, Kyiv Cooperative Institute of Business and Law, Kyiv, Ukraine*
*S. Mykhailov,
PhD in Technical Science, Associate Professor of the Department of Enterprise,
Trade and Stock Exchange, Kyiv Cooperative Institute of Business and Law, Kyiv, Ukraine*
*Ye. Derhachov,
PhD in Philosophy, Senior Lecturer of the Department of Theory and Practice of Management, National Technical
University of Ukraine "Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute", Kyiv, Ukraine*
*A. Tkachenko,
Postgraduate Student of the Department of Marketing and Logistics, Sumy National Agrarian University, Sumy, Ukraine*

**ADAPTIVE SECURITY MANAGEMENT OF AN INNOVATIVELY ORIENTED SMALL
BUSINESS ENTERPRISE IN THE CONTEXT OF STRATEGIC DEVELOPMENT
IN THE CONTEXT OF GLOBALIZATION**

Запропоновано структурно-логічну модель адаптивного безпекового управління інноваційно орієнтованим підприємством малого бізнесу в контексті стратегічного розвитку в умовах глобалізації, що складається з сукупності логічно-послідовних етапів робіт і передбачає: оцінку стратегічних альтернатив, реалізованих в стратегічні періоди; визначення профілю підприємства; оцінку формату стратегічного управління з точки зору ступеня формалізації, специфіки, ефективності й інструментальної бази. Для детального аналізу впливів факторів із зовніш-

нього оточення доцільним є використання процесу калібрування поведінки споживача. Етап побудови дворівневої системи чинників формування шаблонів поведінки споживача і сценаріїв її розвитку складається з рівнів: оцінка поточної і потенційної взаємодії ритмів в діях соціального мікросередовища, маркетингових та індивідуально-психологічних чинників мікросередовища; виявлення наявних і потенційних мотиваційних категорій і часткових мотивів.

The problem of adaptive security management of an innovatively oriented small business enterprise in the context of strategic development in the conditions of globalization mainly consists in choosing a set of specific actions — a basic development strategy from the four best-known options: concentrated growth, integrated growth, diversified growth and reduction. The choice is complicated by the fact that in the conditions of crisis phenomena in the economy, it is difficult to count on large loans of an investment nature, and at the same time, a further decrease in purchasing demand is possible. Therefore, the strategy should be chosen in such a way that it does not require significant costs and can be implemented at the expense of one's own funds, but at the same time it would ensure obtaining the necessary economic effect. A structural-logical model of adaptive security management of an innovatively oriented small business enterprise in the context of strategic development in the context of globalization is proposed, which consists of a set of logically sequential stages of work and involves: evaluating the effectiveness of strategic alternatives implemented in past strategic periods; determination of the current profile of the enterprise; assessment of the existing format of strategic management from the point of view of the degree of its formalization, specificity, efficiency and instrumental base. For a detailed analysis of the influence of factors from the external environment, it is advisable to use the process of calibration of consumer behavior. The stage of building a two-level system of factors for the formation of patterns of consumer behavior and scenarios of its development consists of the following levels: assessment of the current and potential interaction of rhythms in the actions of the social microenvironment, marketing and individual psychological factors of the microenvironment; identification of existing and potential motivational categories and partial motives. The need to support the strategic orientation of the enterprise in the conditions of globalization makes adaptive security management of an innovatively oriented small business enterprise a continuous and dynamic process.

Ключові слова: адаптивне безпекове управління, інноваційно орієнтоване підприємство, підприємства малого бізнесу, стратегічний розвиток, глобалізація.

Key words: adaptive security management, innovation-oriented enterprise, small business enterprises, strategic development, globalization.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Необхідність підтримки стратегічної орієнтації підприємства в умовах глобалізації робить адаптивне безпекове управління інноваційно орієнтованим підприємством малого бізнесу процесом безперервним і динамічним. Отже, одноразовий аналіз і діагностика не можуть бути основою такого процесу, оскільки надають обмежену інформацію. В даному випадку розробка стратегічних рішень не може бути довготривалою через досить швидку зміну середовища, в якому функціонує інноваційно орієнтоване підприємство. Зазначені факти в умовах глобалізації актуалізують тему дослідження.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ, В ЯКИХ ЗАПОЧАТКОВАНО РОЗВ'ЯЗАННЯ ДАНОЇ ПРОБЛЕМИ І НА ЯКІ СПИРАЄТЬСЯ АВТОР, ВИДІЛЕННЯ НЕ ВИРІШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ, КОТРИМ ПРИСВЯЧУЄТЬСЯ ОЗНАЧЕНА СТАТТЯ

Існує багато описів послідовності проходження окремих етапів стратегічного розвитку інноваційно орієнтованих підприємств малого бізнесу, однак з тим, що потрібно визначити місію, проаналізувати зовнішню і внутрішню середу, сформулювати цілі та стратегії їх досягнення, розробити і виконати стратегічні плани, проекти і програми, згодні всі дослідники [1—10]. Процес — це послідовність безперервних взаємопов'язаних

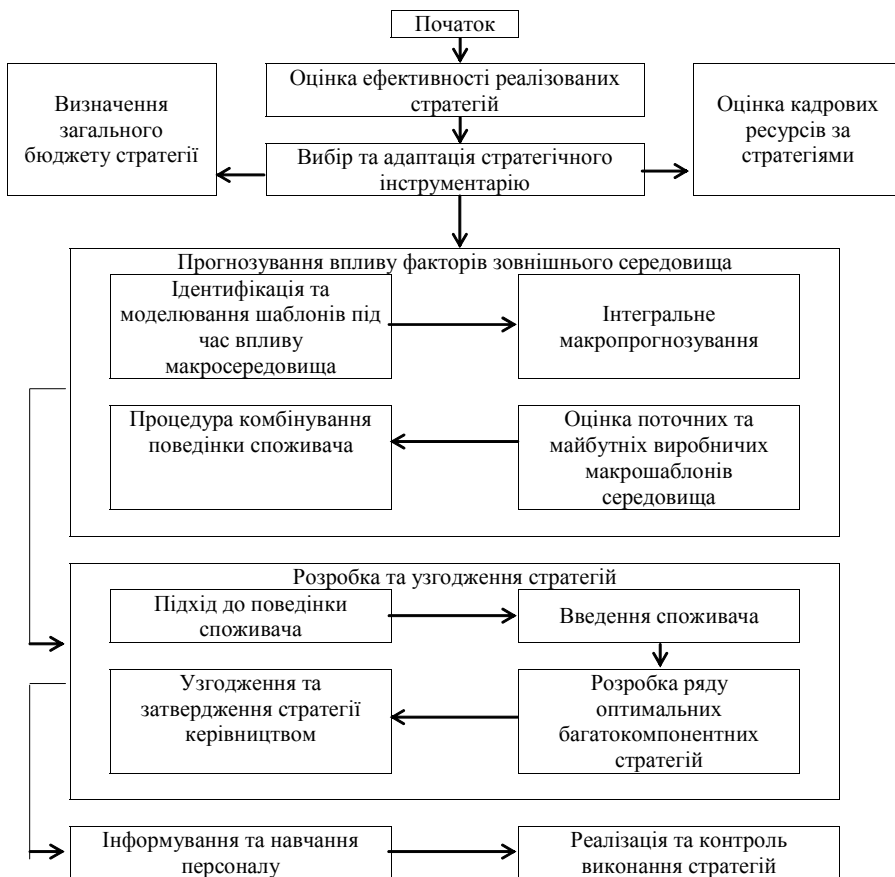

Рис. 1. Структурно-логічна модель адаптивного безпекового управління інноваційно орієнтованим підприємством малого бізнесу в контексті стратегічного розвитку в умовах глобалізації

них дій, спрямованих на досягнення поставлених цілей. Тому, виходячи з процесного підходу, адаптивне безпекове управління інноваційно орієнтованим підприємством малого бізнесу в контексті стратегічного розвитку є послідовним процесом реалізації взаємопов'язаних дій, спрямованих на досягнення кінцевого результату. Якщо система розглядає взаємозв'язок між її елементами, то процес акцентує увагу на послідовності виконання взаємопов'язаних дій для досягнення поставлених цілей [7 — 10], що в умовах глобалізації і потребує подальших наукових досліджень.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Завдання статті — дослідити адаптивне безпекове управління інноваційно орієнтованим підприємством малого бізнесу в контексті стратегічного розвитку в умовах глобалізації.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ З ПОВНИМ ОБГРУНТУВАННЯМ ОТРИМАНИХ НАУКОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

Застосування процесного підходу до управління стратегічним розвитком інноваційно орієнтованого підприємства є дещо умовним, оскільки на практиці такий процес часто може порушуватися через часту повторюваність окремих етапів робіт.

Крім системного і процесного підходів до управління інноваційно орієнтованим підприємством в контексті стратегічного розвитку варто, на нашу думку, врахувати і ситуаційний підхід. Керуючись ситуаційним підходом, управління стратегічним розвитком підприємства малого бізнесу повинно ґрунтуватися на постійному аналізі та розумінні ситуації, динаміки її зміни.

Важливим аспектом дослідження управління стратегічним розвитком інноваційно орієнтованого підприємства малого бізнесу в умовах глобалізації є розробка та обґрунтування рекомендацій, спрямованих на вдосконалення системи його функціонування на підприємстві (рис. 1).

Запропонована структурно-логічна модель вдосконалення управління інноваційно орієнтованим підприємством малого бізнесу в контексті стратегічного розвитку складається з сукупності логічно-послідовних етапів робіт і передбачає:

- 1) оцінку ефективності стратегічних альтернатив, реалізованих в минулі стратегічні періоди;
- 2) визначення поточного профілю інноваційно орієнтованого підприємства малого бізнесу;

- 3) оцінку наявного формату стратегічного управління з точки зору ступеня його формалізації, специфіки, ефективності та інструментальної бази.

При створенні структурно-логічної моделі вдосконалення безпекового управління інноваційно орієнтованим підприємством малого бізнесу в контексті стратегічного розвитку ми виходили з припущення, що в загальній динаміці середовища існують корельовані і незалежні цикли і нециклічні тренди.

Для детального аналізу впливів факторів із зовнішнього оточення використовується процес калібрування поведінки споживача.

Етап побудови дворівневої системи чинників формування шаблонів поведінки споживача і сценаріїв її розвитку складається з наступних рівнів:

- 1) оцінка поточної і потенційної взаємодії ритмів в діях соціального мікросередовища, маркетингових та індивідуально-психологічних чинників мікросередовища;
- 2) виявлення наявних і потенційних мотиваційних категорій і часткових мотивів.

На етапі ідентифікації типів поведінки споживачів необхідно встановити причинно-наслідковий зв'язок "шаблони поведінки — фактори середовища індивіда". Такий підхід передбачає попереднє прогнозування і формалізацію впливів середовища інноваційно орієнтованого підприємства малого бізнесу, подальшу розробку часткових оптимальних по споживачах стратегій

Рис. 2. Система цілей інноваційно орієнтованого підприємства малого бізнесу, що досягаються в рамках запропонованої стратегії

Джерело: розроблено авторами.

за допомогою методів "тонкого підходу", а також розробку тимчасового ряду оптимальних багатокомпонентних стратегій з урахуванням можливостей і загроз зовнішнього середовища підприємства. При цьому "тонкий підхід" за наявними шаблоном поведінки споживача означає найбільш повне задоволення і посилення мотивів споживання продукції та послуг, які виробляє та надає інноваційно орієнтоване підприємство малого бізнесу.

Таким чином, слід виділити кілька основних підходів до визначення суті безпекового управління інноваційно орієнтованим підприємством малого бізнесу в контексті стратегічного розвитку: системний, процесний і ситуаційний. Так, з одного боку, управління стратегічним розвитком підприємства малого бізнесу розглядається як самостійно діюча система, яка передбачає аналіз усіх сфер функціонування інноваційно орієнтованого підприємства. З другої сторони, стратегічний розвиток є процесом реалізації заходів, що спрямовані на досягнення ефективного економічного розвитку підприємства малого бізнесу. З третьої сторони — управління підприємством малого бізнесу в контексті стратегічного розвитку має ґрунтуватися на постійному аналізі та розумінні ситуації, динаміки змін в умовах глобалізації.

Запропонована структурно-логічна модель управління інноваційно орієнтованим підприємством малого бізнесу в контексті стратегічного розвитку, яка передбачає реалізацію сукупності логічно-послідовних етапів робіт, спрямованих на забезпечення більш ефективного стратегічного розвитку підприємства малого бізнесу.

Проблема адаптивного безпекового управління інноваційно орієнтованим підприємством малого бізнесу в контексті стратегічного розвитку в умовах глобалізації, головним чином, полягає у виборі набору конкретних дій — базової стратегії розвитку з чотирьох найбільш відомих варіантів: концентроване зростання, інтегроване зростання, диверсифіковане зростання і скорочення. Вибір ускладнюється тим, що в умовах кризових явищ в економіці складно розраховувати на великі кредити інвестиційного характеру, і при цьому можливо подальше зниження купівельного попиту. Тому стратегію слід вибрати таким чином, щоб вона не вимагала значних витрат і могла бути здійснена за рахунок

власних коштів, але при цьому забезпечила б отримання необхідного економічного ефекту.

Для поліпшення діяльності інноваційно орієнтованого підприємства малого бізнесу найбільш ефективним є, на наш погляд, поєднання наступних стратегій:

— стратегії інтегрованого зростання за рахунок реалізації продукції в нових локаціях;

— стратегії диверсифікованого зростання за рахунок освоєння нового виду бізнесу-послуг.

Пропонована стратегія має забезпечувати досягнення системи

цілей інноваційно орієнтованого підприємства малого бізнесу (рис. 2).

Більшість малих інноваційно орієнтованих підприємств в умовах глобалізації функціонує в умовах численних зовнішніх і внутрішніх обмежень, які, головним чином, зводяться до нестачі ресурсів, низького попиту, нерідко також до законодавчих обмежень зростання цін. У разі, якщо на продукцію малого підприємства знижується попит, складно або навіть неможливо підвищити на неї ціни, і в той же час фінансові результати недостатньо високі, просте нарощування випуску наявної продукції на існуючих ринках не тільки не принесе очікуваного економічного ефекту, але і може викликати неконтрольоване зростання витрат, а разом з тим, і збитки, що здатне привести до самих негативних наслідків, навіть, до банкрутства.

Враховуючи, що більшість малих інноваційно орієнтованих підприємств в Україні займається виробництвом та реалізацією продукції лише в рамках невеликої кількості товарних груп на обмеженому ринку, нерідко не має власної роздрібної мережі, запропонована стратегія для багатьох подібних підприємств може, на нашу думку, мати високу економічну ефективність. Зрозуміло, її потрібно конкретизувати і коригувати з урахуванням специфіки кожного окремого підприємства.

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Запропоновано структурно-логічну модель адаптивного безпекового управління інноваційно орієнтованим підприємством малого бізнесу в контексті стратегічного розвитку в умовах глобалізації, що складається з сукупності логічно-послідовних етапів робіт і передбачає: оцінку ефективності стратегічних альтернатив, реалізованих в минулі стратегічні періоди; визначення поточного профілю підприємства; оцінку наявного формату стратегічного управління з точки зору ступеня його формалізації, специфіки, ефективності та інструментальної бази. Для детального аналізу впливів факторів із зовнішнього оточення доцільним є використання процесу калібрування поведінки споживача. Етап побудови дворівневої системи чинників формування шаблонів поведінки споживача і сценаріїв її розвитку складається з

рівнів: оцінка поточної і потенційної взаємодії ритмів в діях соціального мікросередовища, маркетингових та індивідуально-психологічних чинників мікросередовища; виявлення наявних і потенційних мотиваційних категорій і часткових мотивів.

Література:

1. Воронько-Невіднича Т. В., Лещин Д. І., Василенко М. В. Управління конкурентоспроможністю підприємства в умовах нестабільного ринкового середовища. Глобальні та національні проблеми економіки. 2018. № 15. С. 23—27.
2. Михайлов С. В. Моделювання стратегій управління суб'єктів підприємництва в умовах діджиталізації. Економіка та держава. 2021. № 12. С. 87—93.
3. Разводовська В. О., Заяц О. В., Парохненко О. С. Інноваційність в підприємницькій діяльності в системі ефективного управління операційною діяльністю, конкурентоспроможністю та маркетингом. Український журнал прикладної економіки. 2021. № 1. С. 290—297.
4. Сафонова В. Є., Бучнев М. М., Прокопенко О. В., Сергієнко С. С. Організаційно-економічні напрями заощадження енергії як фактор підвищення капіталізації інноваційно орієнтованих підприємств агропродовольчої сфери в умовах безпекового управління та змін у логістиці. Формування ринкових відносин в Україні. 2022. № 11 (246). С. 107—113.
5. Brockova K., Rossokha V., Chaban V., Zos-Kior M., Hnatenko I., Rubezhanska V. Economic mechanism of optimizing the innovation investment program of the development of agro-industrial production. Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development. 2021. Vol. 43. No. 1. P. 129—135.
6. Lozhachevska O., Navrotska T., Melnyk O., Kapinus L., Zos-Kior M., Hnatenko I. Management of the logistical and marketing behavior of innovation clusters in territorial communities in the context of digitalization of society and the online market. Laplage In Review. 2021. № 7 (3). P. 315—323.
7. Mayovets Y., Vdovenko N., Shevchuk H., Zos-Kior M., Hnatenko I. Simulation modeling of the financial risk of bankruptcy of agricultural enterprises in the context of COVID-19. Journal of Hygienic Engineering and Design. 2021. Vol. 36. pp. 192—198.
8. Mykhailichenko M., Lozhachevska O., Smagin V., Krasnoshtan O., Zos-Kior M., Hnatenko I. Competitive strategies of personnel management in business processes of agricultural enterprises focused on digitalization. Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development. 2021. № 43 (3). P. 403—414.
9. Rakhmetulina Z., Pokataieva O., Trokhymets O., Hnatenko I., Rubezhanska V. Optimization of the structure of an innovative cluster on a competitive basis in a free market. Financial and credit activities: problems of theory and practice. 2020. Vol. 4. No. 35. P. 238—247.
10. Rossokha V., Mykhaylov S., Bolshaia O., Diukariyev D., Galtsova O., Trokhymets O., Ilin V., Zos-Kior M., Hnatenko I., Rubezhanska V. Management of simultaneous strategizing of innovative projects of agricultural enterprises responsive to risks, outsourcing and competition. Journal of Hygienic Engineering and Design. 2021. Vol. 36. P. 199—205.

References:

1. Voronko-Nevidnycha, T.V., Leshchyn, D.I. and Vasylenko, M.V. (2018), "Management of enterprise competitiveness in an unstable market environment", *Hlobal'ni ta natsional'ni problemy ekonomiky*, vol. 15, pp. 23—27.
2. Mykhailov, S. (2021), "Modeling of personnel management strategies of business entities in the conditions of digitalization", *Ekonomika ta derzhava*, vol. 12, pp. 87—93.
3. Razvodovska, V. O., Zayats, O. V., Parokhnenko, O. S. and Hnatenko, I. A. (2021), "Innovation in entrepreneurial activity in the system of effective management of operational activity, competitiveness and marketing", *Ukrayins'kyi zhurnal prykladnoyi ekonomiky*, vol. 1, pp. 290—297.
4. Safonova, V., Buchniev, M., Prokopenko, O. and Serhiienko, S. (2022), "Organizational and economic directions of energy saving as a factor in increasing the capitalization of innovatively oriented agro-food enterprises in the conditions of safety management and changes in logistics", *Formuvannya rynkovykh vidnosyn v Ukraini*, vol. 11 (246), pp. 107—113.
5. Brockova, K., Rossokha, V., Chaban, V., Zos-Kior, M., Hnatenko, I. and Rubezhanska, V. (2021), "Economic mechanism of optimizing the innovation investment program of the development of agro-industrial production", *Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development*, vol. 43.1, pp. 129—135.
6. Lozhachevska, O., Navrotska, T., Melnyk, O., Kapinus, L., Zos-Kior, M. and Hnatenko, I. (2021), "Management of the logistical and marketing behavior of innovation clusters in territorial communities in the context of digitalization of society and the online market", *Laplage In Review*, vol. 7 (3), pp. 315—323.
7. Mayovets, Y., Vdovenko, N., Shevchuk, H., Zos-Kior, M. and Hnatenko, I. (2021), "Simulation modeling of the financial risk of bankruptcy of agricultural enterprises in the context of COVID-19", *Journal of Hygienic Engineering and Design*, vol. 36, pp. 192—198.
8. Mykhailichenko, M., Lozhachevska, O., Smagin, V., Krasnoshtan, O., Zos-Kior, M. and Hnatenko, I. (2021), "Competitive strategies of personnel management in business processes of agricultural enterprises focused on digitalization", *Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development*, vol. 43 (3), pp. 403—414.
9. Rakhmetulina, Z., Pokataieva, O., Trokhymets, O. and Hnatenko, I., Rubezhanska, V. (2020), "Optimization of the structure of an innovative cluster on a competitive basis in a free market", *Financial and credit activities: problems of theory and practice*, vol. 4, 35, pp. 238—247.
10. Rossokha, V., Mykhaylov, S., Bolshaia, O., Diukariyev, D., Galtsova, O., Trokhymets, O., Ilin, V., Zos-Kior, M., Hnatenko, I. and Rubezhanska, V. (2021), "Management of simultaneous strategizing of innovative projects of agricultural enterprises responsive to risks, outsourcing and competition", *Journal of Hygienic Engineering and Design*, vol. 36, pp. 199—205.

Стаття надійшла до редакції 07.04.2023 р.